

До разової спеціалізованої ради PhD
Тернопільського національного
педагогічного
університету імені Володимира Гнатюка
(46027, м. Тернопіль, вул. Максима
Кривоноса 2)

РЕЦЕНЗІЯ

доктора педагогічних наук, професора
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка

Янкович Олександр Іванівни

на дисертаційне дослідження **Гладун Лесі Василівни**

на тему: «**Формування soft skills у дітей старшого дошкільного віку
засобами театралізованої діяльності**», представлене на здобуття наукового
ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка
зі спеціальності 012 Дошкільна освіта

***Актуальність теми дисертаційної роботи та її зв'язок із галузевими
науковими програмами.***

Оскільки дошкільна освіта є першим рівнем у системі освіти, важливо здійснювати освітню діяльність якісно, створюючи міцний фундамент для подальшого навчання, забезпечуючи формування в дітей ключових компетентностей та навичок XXI ст., зокрема soft skills. Для досягнення цих цілей вагому увагу необхідно приділити старшому дошкільному вікові, що характеризується інтенсивним розвитком мовлення, уяви, емоційної сфери, самосвідомості, комунікативності, вольової регуляції, пізнавальної активності, здатності до соціальної взаємодії тощо. Вихованці закладів дошкільної освіти (ЗДО), оволодівши мовою та елементарними знаннями і вміннями, починають активно взаємодіяти між собою, а тому так важливо, щоб вони володіли емоційним інтелектом.

Одним із засобів формування емоційного інтелекту як гнучкої навички є театралізована діяльність. Під час театралізованої діяльності діти постійно співпрацюють: засвоюють інтонаційні засоби мовлення, вчаться жестикулювати, чітко відображати конкретну емоцію, працювати в парах, групах, взаємодіяти з дорослими, презентувати себе, критично мислити, творчо діяти, комунікувати, спостерігати, керувати своїми емоціями, бути організованими, ухвалювати рішення, проявляти свої лідерські якості, засвоювати етичні норми і правила, наслідувати поведінку оточення тощо.

Актуальність досліджуваної проблеми засвідчує відображення її окремих аспектів, зокрема, у Державному стандарті дошкільної освіти, у якому акцентовано увагу на формуванні в старших дошкільників мистецько-творчої компетентності.

Проведений науковий аналіз дискурсу проблеми дослідження дав змогу дисертантці вирішити низку суперечностей між:

– значним дидактико-виховним потенціалом театралізованої діяльності як засобу розвитку soft skills старших дошкільників та її недостатнім використанням у практиці дошкільної освіти;

– наявністю засобів театралізованої діяльності різних видів театру та обмеженим використанням лише деяких із них в освітньому процесі закладу дошкільної освіти;

– прагненням педагогів організувати театралізовані постановки зі старшими дошкільниками та обмеженим матеріально-технічним забезпеченням цього процесу;

– необхідністю цілеспрямованого і системного формування soft skills старших дошкільників і відсутністю розробленої комплексної методики.

У рецензованій роботі переконливо обґрунтовано актуальність обраної теми, чітко визначено науковий апарат дослідження.

Зміст роботи відповідає поставленим завданням, а суть досліджуваної проблеми – темі дисертації. Дисертантка здійснила продуктивну спробу вирішення досліджуваної проблеми.

Дисертація виконана відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри педагогіки і методики початкової та дошкільної освіти Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка «Теоретико-методичні засади розвитку освітніх технологій у закладах дошкільної та початкової освіти» (номер державної реєстрації: 0120U105364) та узгоджена із завданнями перспективного плану розвитку наукового напрямку ТНПУ ім. В. Гнатюка «Інновації в дошкільній та початковій освіті».

Найбільш істотні наукові результати, що містяться в дисертації.

У результаті проведеного дослідження дисертанткою вперше: обґрунтовано та експериментально перевірено педагогічні умови формування soft skills емоційно-адаптивного інтелекту в дітей старшого дошкільного віку засобами театралізованої діяльності (розвиток мотивації дитини до формування soft skills емоційно-адаптивного інтелекту з урахуванням її загальних та власних потреб, цінностей, інтересів засобами театралізованої діяльності; формування базової соціально-емоційної обізнаності та елементарних знань про основи театралізованого мистецтва; організація театралізовано-ігрового середовища та спільної театралізованої діяльності старших дошкільників; контроль та коригування самостійної театралізовано-творчої активності старшого дошкільника); змодельовано процес реалізації педагогічних умов формування soft skills емоційно-адаптивного інтелекту в дітей старшого дошкільного віку засобами театралізованої діяльності.

Нові факти, одержані здобувачем.

Дисертація Гладун Лесі Василівни є дослідженням, що спрямоване на виявлення цінних ідей і позитивного досвіду щодо формування soft skills у дітей старшого дошкільного віку засобами театралізованої діяльності та їхнє творче використання в освітньому процесі закладів дошкільної освіти.

Оцінюючи найважливіші здобутки дисертаційного дослідження, варто вказати на такі результати, що мають вагоме значення.

По-перше, цінним для педагогіки дошкільної освіти є здійснення цілісного дослідження проблеми формування емоційно-адаптивного інтелекту в дітей старшого дошкільного віку засобами театралізованої діяльності.

По-друге, значущими є визначені педагогічні умови формування soft skills емоційно-адаптивного інтелекту дітей старшого дошкільного віку засобами театралізованої діяльності та модель їхньої реалізації.

По-третє, становить інтерес методика реалізації педагогічних умов формування soft skills емоційно-адаптивного інтелекту в дітей старшого дошкільного віку засобами театралізованої діяльності.

По-четверте, обґрунтовано діагностичний інструментарій для визначення рівнів сформованості мотиваційного, когнітивного, діяльнісного та контрольного компонентів soft skills емоційно-адаптивного інтелекту в старших дошкільників.

По-п'яте, вагомим є визначення й уточнення ключових понять дослідження: «театралізована діяльність старших дошкільників», «засоби театралізованої діяльності дітей старшого дошкільного віку», «soft skills емоційно адаптивного інтелекту старших дошкільників».

По-шосте, наукову цінність становить класифікація засобів театралізованої діяльності за їхнім призначенням (матеріально-технічні, творчо-продуктивні та методично-організаційні).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Аналіз тексту дисертації Гладун Лесі Василівни та змісту її публікацій дають підстави для висновку стосовно наукової достовірності викладених автором результатів. Дисертанткою опрацьовано значний масив наукових джерел (165 найменувань, з них 18 – іноземними мовами), на підставі розгляду яких сформульовано власне бачення досліджуваної проблеми.

Результати дисертаційного дослідження відображено в 11 наукових публікаціях: 3 – у наукових фахових виданнях України (категорія «Б»), 3 – у зарубіжних наукових періодичних виданнях (1 з них індексовано у Scopus), 5 – у збірниках наукових конференцій.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, забезпечується належною теоретичною базою, усебічним вивченням і критичним аналізом наукових праць і загалом не викликає сумніву.

Дисертантка використовує в роботі комплекс методів:

– теоретичних (аналізу психолого-педагогічної та методичної літератури, порівняння, узагальнення – для з'ясування сутності основних понять дослідження, окреслення психолого-педагогічних передумов формування soft skills у дітей старшого дошкільного віку; узагальнення та систематизації – для конкретизації soft skills, необхідних для формування в дітей старшого дошкільного віку; класифікації – для впорядкування засобів театралізованої

діяльності; педагогічне моделювання – для розробки моделі реалізації педагогічних умов формування soft skills емоційно-адаптивного інтелекту в дітей старшого дошкільного віку засобами театралізованої діяльності);

– емпіричних (бесіда, інтерв'ювання, анкетування, спостереження, ранжування учасників освітнього процесу – для вивчення стану проблеми на практиці; діагностичний, констатувальний, формувальний експерименти – для проведення експериментального дослідження);

– математичної статистики – для об'єктивного аналізу результатів реалізованого дослідження).

Дисертаційне дослідження Гладун Лесі Василівни містить нові, раніше не захищені наукові положення, а обґрунтовані результати в сукупності розв'язують актуальну наукову проблему.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес Тернопільського закладу дошкільної освіти (ясла-садок) № 12 Тернопільської міської ради, Тернопільського закладу дошкільної освіти (ясла-садок) № 3 Тернопільської міської ради Тернопільської області, ЗДО ясел-садка (загального розвитку комунальної форми власності) «Сонечко» с. Васильківці Васильковецької сільської ради Тернопільської області, дошкільного підрозділу Горішньозалучанської філії Снятинського ліцею імені Василя Стефаника Снятинської міської ради Коломийського району Івано-Франківської області, закладу дошкільної освіти (ясла-садок) № 6 «Колобок» Івано-Франківської міської ради, Початкової школи «Малюк» Львівської міської ради (з дошкільним відділенням), що підтверджено відповідними довідками.

Оцінка змісту дисертації, її завершеності та відповідності встановленим вимогам.

Дисертація складається з анотацій українською та англійською мовами, вступу, трьох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел.

Загальний обсяг роботи становить 262 сторінки, основний зміст викладено на 190 сторінках. Розділи дисертації логічно завершені, містять висновки, які відповідають змісту та поставленим завданням дослідження.

Дисертантка на достатньому науковому рівні обґрунтувала вибір теми, її актуальність; визначила мету, завдання, об'єкт, предмет, гіпотезу; аргументувала використання обраних методів дослідження.

У першому розділі **«Теоретичні аспекти формування soft skills у дітей старшого дошкільного віку засобами театралізованої діяльності»** охарактеризовано основні поняття наукового дослідження: «soft skills», «навичка», «театр», «дитячий театр», «театральна діяльність», «театралізована діяльність», «засоби театралізованої діяльності», «театралізована гра»; проаналізовано погляди науковців, які досліджували цю проблему; запропоновано авторські визначення понять; розроблено класифікацію засобів театралізованої діяльності; виокремлено психолого-педагогічні передумови формування м'яких навичок у старших дошкільників; проаналізовано засоби театралізованої діяльності різних видів театру, які доцільно використовувати

в освітньому процесі зі старшими дошкільниками. Ефективними арттерапевтичними технологіями визначено драмотерапію та лялькотерапію.

У другому розділі **«Моделювання процесу формування soft skills емоційно-адаптивного інтелекту у старших дошкільників засобами театралізованої діяльності»** визначено та охарактеризовано компоненти soft skills емоційно-адаптивного інтелекту в старших дошкільників, критерії і показники рівнів їхньої сформованості, зокрема: емпатії, саморегуляції, самоусвідомлення та адаптивності. Окреслено такі чотири компоненти навичок емоційно-адаптивного інтелекту дітей старшого дошкільного віку: мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, контрольний. Визначено педагогічні умови формування soft skills емоційно-адаптивного інтелекту в дітей старшого дошкільного віку засобами театралізованої діяльності та відображено модель їхньої реалізації.

У третьому розділі **«Організація і результати експериментального дослідження»** розкрито сутність і результати експериментального дослідження щодо перевірки ефективності педагогічних умов формування soft skills емоційно-адаптивного інтелекту в дітей старшого дошкільного віку засобами театралізованої діяльності; описано реалізацію формувального та контрольного етапів експерименту, проведення статистичного аналізу отриманих даних, який підтвердив позитивну динаміку сформованості soft skills емоційно-адаптивного інтелекту в дітей старшого дошкільного віку.

На підставі аналізу роботи можна стверджувати, що мету дослідження досягнуто, гіпотезу підтверджено, а дисертація є завершеною науковою кваліфікаційною працею.

Творчий задум автора дисертації досить чітко виявляється у всіх компонентах наукового апарату: в обґрунтуванні актуальності, визначенні мети, завдань, об'єкта, предмета, теоретичних засад дослідження. Заслугує на увагу логічно виправдана структурованість та послідовність викладу змісту дисертаційної роботи, яка повною мірою відповідає меті та завданням проведеного дослідження.

Дисертаційна робота Гладун Лесі Василівни за своїм змістом і формою є завершеним самостійним дослідженням.

Повнота викладу основних положень дисертації.

Основні положення та найбільш важливі результати дисертаційного дослідження, поданого до захисту, опубліковано в необхідному обсязі в 11 виданнях України та за кордоном, вони пройшли апробацію на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Загалом вимоги щодо кількості та якості публікацій виконано.

Дотримання норм академічної доброчесності. При рецензуванні дисертації порушень академічної доброчесності (академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації) та некоректно оформлених текстових запозичень чи будь-яких ознак неправомірного використання матеріалів інших авторів без зазначення їхнього авторства не виявлено.

По всьому тексту роботи простежується єдиний стиль викладу. Дисертація є самостійно виконаним науковим дослідженням, усі ідеї та

наукові положення, викладені у ній, отримані автором особисто.

Практична цінність роботи та рекомендації щодо її подальшого використання полягають у розробленні та впровадженні в практику роботи закладів дошкільної освіти методики реалізації педагогічних умов формування soft skills емоційно-адаптивного інтелекту в дітей старшого дошкільного віку засобами театралізованої діяльності; створенні діагностичного інструментарію для визначення рівнів сформованості мотиваційного, когнітивного, діяльнісного та контрольного компонентів soft skills емоційно-адаптивного інтелекту в старших дошкільників; опублікуванні комплексу авторських художніх матеріалів для дітей старшого дошкільного віку, зміст яких спрямований на формування soft skills засобами театралізованої діяльності, зокрема: «Віршовані історії для допитливої аудиторії», «Абетка скоромовок», «Чарівний театр для школярів та дошкільнят» та «Секрет щастя».

Одержані в процесі дослідження дані та висновки можуть бути використані під час проведення занять та організації театралізованої діяльності у ЗДО, а також у ЗВО для збагачення змісту освітніх компонентів ОПП зі спеціальності А2 Дошкільна освіта.

Достовірність наукових результатів, висновків та рекомендацій у роботі досягається вдалим і коректним використанням різних методів, що дозволило Л. В. Гладун скласти власний алгоритм наукових пошуків.

Релевантним і вдалим є використання Л. В. Гладун статистичних методів дослідження, що забезпечило проведення відповідних етапів експерименту на належному рівні, зокрема й перевірку ефективності педагогічних умов формування soft skills емоційно-адаптивного інтелекту в дітей старшого дошкільного віку засобами театралізованої діяльності, моделі їхньої реалізації.

Необхідно відзначити наукову обґрунтованість висновків до кожного розділу, як і загальних.

Водночас є зауваження рекомендаційного характеру:

1. У роботі виявлено низку суперечностей, які зумовлюють актуальність дослідження, одна з них: між наявністю засобів театралізованої діяльності різних видів театру та обмеженим використанням лише деяких із них в освітньому процесі закладу дошкільної освіти (с. 22 дисертації). Водночас варто було акцентувати увагу також на обмеженому використанні театралізованої діяльності для формування емоційно-адаптивного інтелекту.

2. У моделі реалізації педагогічних умов формування soft skills емоційно-адаптивного інтелекту дітей старшого дошкільного віку засобами театралізованої діяльності (с. 138 дисертації) недостатньо показано зв'язок результату з іншими складниками. Окрім того, вона дещо перевантажена інформаційно, зокрема в описі засобів.

3. У дослідженні ґрунтовно проаналізовано вплив психологічних, біологічних чинників на розвиток гнучких навичок. Робота виграла б, якби в ній було приділено більше уваги впливу генетичних чинників, адже гнучкі навички – це результат комплексної взаємодії генетичних (гени),

психологічних (мотивація, здібності, емоційні структури) та соціальних (освіта, оточення) чинників.

4. Здобувачка стверджує, що soft skills закладаються та розвиваються в особистості ще з дитинства, і триває цей процес впродовж усього її життя. Саме тому важливим завданням педагога є сприяти формуванню основ soft skills у дітей, які дадуть змогу досягти успіху в майбутньому (с. 32). Проте soft skills дають змогу досягти успіху не лише в майбутньому, а й уже в дошкільному віці. Вдалий виступ дошкільника в театралізованій діяльності – це також для нього успіх, який є початком нових досягнень.

Висловлені зауваження та побажання не є принциповими й не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи, результати якої відзначаються науковою новизною, є достатньо обґрунтованими, мають теоретичне та практичне значення.

Загальний висновок. Ґрунтовний аналіз дисертаційного дослідження Гладун Лесі Василівни «Формування soft skills у дітей старшого дошкільного віку засобами театралізованої діяльності» та опублікованих за його результатами наукових праць дає підстави для висновку, що дисертація є оригінальною, цілісною, самостійно завершеною науковою працею, у якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що сукупно розв'язують конкретне наукове завдання, яке має теоретичне і практичне значення для педагогічної науки. Чітка логіка дослідження, послідовність викладу та доказовість положень і висновків – це ті характеристики, які надають дисертаційному дослідженню цілісності, повноти й завершеності.

Дисертаційна робота Гладун Лесі Василівни «Формування soft skills у дітей старшого дошкільного віку засобами театралізованої діяльності» є завершеним, оригінальним, самостійним науковим дослідженням, що відповідає вимогам, визначеним наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» і затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (зі змінами), а її автор Гладун Леся Василівна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 012 Дошкільна освіта галузі знань 01 Освіта / Педагогіка.

РЕЦЕНЗЕНТ:

доктор педагогічних наук, професор
професор кафедри педагогіки і методики
початкової та дошкільної освіти
Тернопільського національного педагогічного
університету імені Володимира Гнатюка

Олександра ЯНКОВИЧ